

Pr. Joseph Lucas

Rugăciunea Vameșului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LUCAS, JOSEPH

**Rugăciunea Vameșului: părinții deșertului despre
îndreptarea omului / pr. Joseph Lucas; trad. din lb.
engleză de Dragoș Dâscă. - Iași: Doxologia, 2016**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-666-527-8

I. Dâscă, Dragoș (trad.)

© Pr. Joseph Lucas, *The Prayer of the Publican. Justification in the
Desert Fathers*

© Copyright imaginea de pe coperta 1: BillionPhotos.com (by
AdobeStock: ID 86519657)

© DOXOLOGIA, 2016

ISBN:978-606-666-527-8

Pr. Joseph Lucas

Rugăciunea Vameșului

Traducere de
DRAGOȘ DÂSCĂ

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte
TEOFAN
Mitropolit al Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2016

Cuprins

Mulțumiri	11
Abrevieri	13
Introducere	15
Părinții și zicerile lor	19
Îndreptarea în Creștinismul timpuriu	22
Vameșul și fariseul.....	26
Capitolul I – Judecata	33
Ziua Domnului	34
Frica de Dumnezeu	45
Prerogativa judecății	54
Capitolul II – Smerenia	65
Smerenia și învinuirea de sine	66
Coborârea de sine voluntară	72
Capitolul III – Dreptatea	85
Dreptatea lui Dumnezeu	87
Îndreptarea omului	95
Concluzii	107

Anexă	111
Receptarea Părinților deșertului	111
Scrisorile lui Varsanufie și Ioan	112
Cuvântările și zicerile lui Dorotei din Gaza	114
Scara dumnezeiescului urcuș	116
Epilog	122
Bibliografie selectivă	125
Indice de referințe scripturistice	131

I

Judecata

Punctul de plecare pentru investigația noastră în înțelegerea de către Părinții deșertului a termenului *dikaiosynē* este tema judecății (*krisis*), care joacă un rol important în *Colecția alfabetică*. Pe parcursul acestui capitol, vom explora concepțiile eshatologice conținute în *Apophthegmata Patrum*, stabilind premisele care stau la baza exegezei Părinților deșertului. În primul rând, vom examina tradițiile creștine referitoare la eshaton și judecată, până în secolele al IV-lea și al V-lea, oferind astfel un context pentru tradițiile conținute în *Ziceri*. În al doilea rând, vom analiza cuvintele în sine, pentru a determina domeniul de aplicare eshatologic în text. De-a lungul acestei cercetări, Pilda vameșului și a fariseului va fi ghidul nostru, oferind o poartă de acces în cugetul Părinților deșertului.

Un cuvânt al Sfântului Epifanie al Ciprului cristalizează tema noastră: „Canaaneanca cere ajutor și este ascultată. Femeia cu scurgere de sânge tace și e numită binecuvântată. Fariseul strigă și este osândit (*katakrinetai*). Vameșul nici nu deschide gura și este

ascultat”³⁶. Multiplele niveluri de semnificație din această frumoasă zicală poetică vor fi analizate de-a lungul prezentării noastre.

Ziua Domnului

Părinții deșertului, ca moștenitori ai unei tradiții bisericești, au primit Septuaginta și Noul Testament ca scrieri de Dumnezeu inspirate (*theostomos*), ce reflectă o viziune unitară a lui Dumnezeu și proclamarea de către El a mântuirii. Concepția că Iisus Hristos, ca Domnul cel Înviat, va judeca întreaga omenire aparține celei mai timpurii *kerygma* a Bisericii păstrate în Scripturi. În timp ce-i propovăduiește lui Corneliu și casei acestuia despre Hristos, Petru spune: „Ne-a poruncit să propovăduim poporului și să mărturisim că El este Cel rânduit de Dumnezeu să fie judecător al celor vii și al celor morți”³⁷. Unui om temător de Dumnezeu provenit din rândul neamurilor precum Corneliu, nu mai puțin decât contemporanilor săi, această afirmație îi va fi părut uimitoare. Psalmii afirmă în cuvinte neîndoielnice că „Dumnezeu judecător este” (*Theos kritēs esti*)³⁸. În Evanghelia după Ioan, vedem că judecata este a Fiului: „Tatăl nu judecă pe

³⁶ Ward, 57-8; PG 65.165 [p. 120].

³⁷ Fapte 10, 42.

³⁸ Psalmi 49, 6.

nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”³⁹. Conform Evangheliei după Matei, după Înviere, Hristos Își afirmă statutul Său unic, spunând: „Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ”⁴⁰.

Pentru apostoli, aceste afirmații au fost confirmate de un singur eveniment – Învierea lui Iisus Hristos. Pavel, care s-a întâlnit față către față cu Domnul cel Înviat pe drumul spre Damasc, a oferit filosofilor din Areopag mărturia sa personală: „Dar Dumnezeu, trecând cu vederea veacurile neștiinței, vestește acum oamenilor ca toți de pretutindeni să se pocăiască, pentru că a hotărât o zi în care va să judece lumea într-o dreptate, prin Bărbatul pe care L-a rânduit, dăruind tuturor încredințare, prin Învierea Lui din morți”⁴¹. Chiar dacă nu aprobată de toți evreii (cum ar fi saducheii), credința într-o înviere trupească a morților a devenit tot mai prezentă în gândirea iudaică din perioada celui de-al doilea Templu⁴². Iezechiel, care zugrăvește o vale plină de schelete ce capătă viață și sunt replămădite

³⁹ Ioan 5, 22: οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ.

⁴⁰ Matei 28, 18.

⁴¹ Fapte 17, 30-31: „τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν”.

⁴² Vezi Jon Levenson, *Resurrection and the Restoration of Israel: The Ultimate Victory of the God of Life* (New Haven: Yale UP, 2006), *passim*; N.T. Wright, *The Resurrection of the Son of God* (Minneapolis: Fortress, 2003), 85-206; cf. George Nickelsburg, *Resurrection, Immortality, and Eternal Life in Intertestamental Judaism and Early Christianity*, Expanded ed. (Harvard: Harvard Divinity, 2007), *passim*.

la porunca lui Dumnezeu⁴³, și Daniel, care descrie o înviere universală (a celor dreپți spre viață, iar a celor nedreپți spre osândă)⁴⁴, au ocupat ambii un loc major în gândirea populară iudaică. Evreii evlavioși așteptau „ziua Domnului”⁴⁵, în care învierea și judecata tuturor oamenilor erau socotite parte integrantă a aceluiași act divin. În ziua aceea, cei dreپți (*oi dikaioi*) vor fi restaurați/reabilitați [la calitatea de fii] (*dikaioō*) de Dumnezeu, iar cei osândiți (*katakritos/katadikos*) vor fi pedepsiți pe drept.

Conform Scripturilor, prin învierea morților mai înainte de ceasul Judecării, Iisus Hristos Se dezvăluie ucenicilor ca fiind „Cel Drept”⁴⁶, desemnat de Dumnezeu Tatăl pentru a judeca întreaga omenire. Înțelepciunea fariseică nu a putut înțelege aceasta. Dacă înainte de experiența pascală a apostolilor, mulți evrei așteptau stabilirea unei împărății pământești, în care dreپții aveau să domnească peste neamuri, odată cu Învierea lui Iisus, creștinii și-au îndreptat așteptările numai asupra venirii Lui din nou întru slavă și a coborării „Ierusalimului cersesc”⁴⁷. Această înțelegere creștină timpurie a judecării finale va fi rezumată în formule de botez timpurii, cum ar fi cele din scrierile lui Policarp⁴⁸,

⁴³ Iezechiel 37, 1-14.

⁴⁴ Daniel 12, 1-3.

⁴⁵ Vezi Iezechiel 30, 3; Ioil 2, 11; Amos 5, 18-20; Avdie 1, 15; Sofonie 1, 14; și Maleahi 3, 23.

⁴⁶ Fapte 3, 14; 7, 52.

⁴⁷ Evrei 12, 22; Apocalipsa 3, 12; 21, 2; 21, 9-10.

⁴⁸ *Epistola către Filipeni* 2, 1: ὅς ἔρχεται κριτής ζώντων καὶ νεκρῶν, οὗ τὸ αἶμα ἐκζητήσει ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων αὐτῶ. [Pentru